

MEDYANIN SÖYLEMLERİ ÜZERİNDEN SOSYAL HİZMET DİLİNİN ANALİZİ

Aylin YILDIRIM AYKURT*

Özet

Sosyal hizmet çalışmaları, yaşam kalitesini artırmayı hedeflediği bireyin hakkı olan hizmetlere ulaşımına aracılık etmektedir. Medya ise sunduğu mesajlarla toplumun sosyal hizmet algısı üzerinde etki ederek bu alanda önemli bir rol üstlenmektedir. Bu çalışmada medyanın sosyal hizmetin çalışma alanına giren konuları ele alıp yansıtma biçimi incelenmiştir. Yazılı basından seçilen örneklere eleştirel söylem analizi gerçekleştirilen çalışmada medyanın sosyal hizmet konularını temsili ele alınmıştır. Analiz sonucunda sosyal hizmete ihtiyaç temelli perspektiften yaklaşan gazetelerin söylemleri açısından bir farklılık görülmemiştir. Örnekleme yer alan gazeteler toplumsal sorunların nedeni olan yapısal problemlere vurgu yapmadan olayları bireyselleştirerek sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Hizmet, Medya, Temsil, Hak Temelli Yaklaşım

SOCIAL WORK LANGUAGE ANALYSIS THROUGH MEDIA DISCOURSE

Abstract

Social work activities aim to increase the individual's quality of life and mediate access to services to which he/she is entitled. The media, on the other hand, play an important role in this area by influencing the social perception of the society. In this study, how media handles and reflects the subjects of social work is analyzed. Critical analysis was conducted on the selected samples of printed media where social work topics represented. As a result of the analysis, there was no difference in the discourse of the newspapers approaching social work from the need-based perspective. The sample newspapers present events individually without emphasizing structural problems that are the cause of social problems.

Key Words: Social Work, Media, Representation, Rights-Based Approaches

---

* Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Bölümü Doktora Öğrencisi, ay_hit@yahoo.com

Giriş

Bireyin kendisini gerçekleştirmesinin yolunu açan sosyal hizmet çalışmalarının gerçek anlamda yürütülebilmesi ancak devlet kademelerinde ve toplumun tüm kesimlerinde hak temelli sosyal hizmet algısının yerleştiği ülkelerde mümkün olabilmektedir. Hak temelli yaklaşım ile insanlar hak ettikleri hizmetlere ötekileştirilmeden, etiketlenmeden ve dışlanmadan ulaşabilmektedir. Sosyal sorunlar yapısal nedenlerine inilerek sürdürülebilir koruyucu ve önleyici politikalar aracılığı ile ele alınmakta ve giderilmeye çalışmaktadır. Sosyal sorunların çeşitlendiği ve derinleştiği modern dünyada bu yaklaşım bir gereklilik halini almaktadır.

Türkiye’de Anayasada ve çeşitli kanunlarda hak olarak tanımlanan sosyal hakların uygulama ayağında ihtiyaç temelli bir yaklaşım dikkati çekmektedir. İhtiyaç temelli yaklaşımdan hak temelli yaklaşıma geçişi sağlamada kullanılabilir en önemli araç ise medya kuruluşlarıdır. “Dördüncü güç” olarak tanımlanırken potansiyeline vurgu yapılan medya, toplumun günlük hayat pratikleri ve yaşam algısı üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Bu çalışmada Türkiye’de sosyal hizmet çalışma alanına giren olgu/sorunlara ilişkin medya söylemi incelenerek konunun önemi ön plana çıkarılmıştır.

1. Sosyal Hizmet ve Sosyal hizmete Yaklaşımlar

İnsan hakları ve sosyal adaleti temel hareket noktası olarak kabul eden sosyal hizmet çalışmaları, insanların fizyolojik, psikolojik, toplumsal ve manevi ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla yürütülmektedir. Bireyin kendi kararlarını alabilmesi ve sorunlarını çözebilmesi adına güçlendirilmesi, hakkı olan hizmetlerden yararlanmasına aracılık edilmesi, toplumun iyilik halinin artırılması ve sosyal değişime olumlu yönde katkı sağlanması sosyal hizmet çalışmalarının nihai hedefleridir.

Bu kapsamlı hedef sosyal hizmetin çalışma alanında da geniş bir yelpazeyi beraberinde getirmekte ve birey, grup ya da toplum düzeyinde müdahaleler gerektirmektedir. Yoksulluk, işsizlik gibi toplumun temel sorun alanlarına yönelik çalışmaları da içine alan sosyal hizmet mesleği; kadınlar, çocuklar, engelliler, yaşlılar ve LGBTİ bireyler gibi toplumsal sorunları yaşayan ve risk altında bulunan “dezavantajlı” gruplara yönelik

güçlendirme çalışmalarını da içermektedir. Bununla birlikte toplumun sosyal iyilik halinin artırılması adına farklı kurumların çatısı altında aile-çift ve bekarlara yönelik sosyal hizmetler, adli sosyal hizmet, okul sosyal hizmeti, tıbbi sosyal hizmet, endüstriyel sosyal hizmet, askeri sosyal hizmet çalışmaları yürütülmektedir. Acil durumlarda ya da yaşanan afetler sonrasında kriz ortamının giderilmesi ve normalleşmenin sağlanabilmesi amacıyla da sosyal hizmet müdahaleleri yapılmaktadır. Mevcut yaraların sarılmasının dışında yeni sorunların doğmasını önlemeye yönelik olarak da araştırma-değerlendirme hizmetleri ile birlikte politik düzenlemelere ilişkin sosyal hizmet çalışmaları da gerçekleştirilmektedir. (Duyan, 2012; Zastrow, 2014).

İnsan ve toplum temelinde çalışmalar yürüten bu meslek insan ihtiyaçlarıyla paralel olarak kapsamını yenilemek ve genişletmek zorunluluğundadır. Küresel, ulusal ya da toplumsal gelişmeler insanların dezavantajlı olma sebeplerini çeşitlendirmekte ya da toplumsal iyilik halini bozmaktadır. Bu bağlamda sosyal hizmet dinamik bir içeriğe ve kapsama sahiptir. Mesleğin oluşum sürecinden hatta mesleğin adı konulmadan yürütülen sosyal hizmet çalışmalarından günümüze kadar yaşanan süreçte bu dinamizmin sonucu olarak yansıyan değişimler gözlenebilmektedir. Farklı dönemlerin ihtiyaçları ve ihtiyaçlara yönelik çözüm üretim mekanizmaları sosyal hizmet çalışmalarının bakış açısını dönüştürmüştür.

1.1. Hayırseverlik Temelli Sosyal Hizmet Uygulamaları

Sosyal hizmet uygulamalarında geleneksel yaklaşım hayırseverlik temelinde şekillenmiştir. Sanayi Devrimi öncesi dönemde toplumsal sorunların giderilmesine yönelik çalışmalar hayırseverlik temelinde yürütülmüştür. Bireyleri ya da sosyal soruna sahip grupları mevcut acılarından kurtarmayı amaçlayan bu çalışmaların temel motivasyon kaynağı dini ya da ahlaki zorunluluklardır. Çalışmalardan sorumlu olan birey, dernek ya da vakıflar, “yardıma layık gördükleri” kişi ya da gruplara bağışlarda bulunmaktadır (Libal ve Harding, 2015’ten akt. Zengin ve Altındağ, 2016: 187). Hayırseverlik temelli uygulamalar tüm toplumu kapsayıcı özelliğe sahip olmadığı gibi sürdürülebilir de değildir. Toplumsal sorunları gidermekten ziyade onların yol açtığı durumlara yönelik olduğundan var olan yapının devamına katkı sağlamaktadır.

1.2. İhtiyaç Temelli Sosyal Hizmet Uygulamaları

Tarihsel süreçte toplumsal sorunların giderilmesinde etkin olarak kullanılan yardımlaşma ve din temelli yaklaşımlar sanayileşme ve kentleşme ile birlikte yetersiz kalmıştır (Ergun ve Polatoğlu, 1992'den akt. Sulhan, 2011: 81-82). Böylece toplumun ihtiyaç sahibi insanların ihtiyaçlarını gidermeyi temel alan yeni bir yaklaşım biçimi ortaya çıkmıştır. Hedef kitle olarak dezavantajlı birey ya da grupları ele alan bu çalışmalar ek kaynaklar sağlayarak bu kesimlerin sorunlarını gidermeyi amaçlamaktadır. Bu yaklaşımda sorumluluk sahibi “ihtiyacı tanımlayanlar ya da müdahaleyi gerçekleştirenlerdir” (Libal ve Harding, 2015'ten akt. Zengin ve Altındağ, 2016: 187). Bu yaklaşım ile yürütülen çalışmalarda vakalara ya da durumlara yönelik çözümler üretildiğinden sürdürülebilir değildir ve kısa vadede yapısal değişimi sağlayamamaktadır.

1.3. Hak Temelli Sosyal Hizmet Uygulamaları

Hak temelli yaklaşımın odak noktası bireyin hakkı olduğu için onun ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik hizmetler sunmaktır (Tufan vd, 2009: 77-83). Hak temelli sosyal hizmet uygulamaları insan haklarının gerçekleştirilmesini sağlayarak kaynakların ve gücün eşit dağıtılmasını amaçlar. Bu çalışmalardaki temel motivasyon kaynağı insanların sahip olduğu haklara ilişkin yasal yükümlülükleri yerine getirmektir. Bu yaklaşım biçimine sahip sosyal hizmet uygulamalarında sorumluluk sahibi olanlar; hükümetler, uluslararası örgütler, sivil toplum kuruluşları ve ulusaşırı şirketlerdir. Toplumun tüm üyelerini hedef kitle olarak belirleyen hak temelli yaklaşımda dezavantajlı gruplara yönelik özel bir vurgu da söz konusudur. Hak temelli yaklaşımlarda süreç, birey ve grupların hakları olan hizmetlere başvuruda bulunmaları için onları güçlendirerek işlevselliklerinin artırılması şeklinde işlemektedir. Bu çalışmalar yapısal problemleri çözmeye odaklandığından var olan durumda değişim yaratmaktadır (Libal ve Harding, 2015'ten akt. Zengin ve Altındağ, 2016: 187). Hak temelli yaklaşımın ideal bileşenleri “eşit üyeliğe dayalı olarak evrensel, eşitlikçi, koşulsuz ve yeterli hak ve hizmetlere erişimdir” (Alnaçık ve Üstübcü, 2012: 172).

Buğra'nın ifadesi ile “hak” dili sorumluluk kavramını da içermektedir. Hakların kullanılabilmesi ve korunabilmesi için başkalarının da sorumluluklarının olması gerekir. Sosyal haklar aynı zamanda sosyal politika alanında işlev gören bir dizi kurumun

da varlığını gerekli kılmaktadır. Hak temelli yaklaşım, uluslararası hukuktan dayanak alır ve hak sahipleri ile görev sahipleri arasındaki ilişkiyi düzenleyerek insan haklarını gerçekleştirmeyi amaçlar (Buğra, 2005: 5). Bireylerin hakkı olan hizmetlere dair sorumlulukların yerine getirilmesini sağlayan erk ise refah devletidir. Refah devleti/ sosyal devlet tüm vatandaşlara belirli sosyal hizmetleri en iyi standartlarda sunmayı amaçlayarak politikalar ve idare yoluyla sorumluluklarını yerine getirir (Marshall'dan akt. Bingöl, 2015: 72-73). Gülmez'in deyimiyile "sosyal devlet terimindeki 'sosyal' amacı, devlet ise 'aktör'ü anlatır. 'Sosyal', hak öznelinin ve hedef kitlelerin elverişsiz durumunun düzeltilmesini, 'devlet' ise bu sorumluluğu üstlenen aktörü anlatır" (Gülmez, 2009: 11).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında refah devleti anlayışının kurumsallaşma süreci ile birlikte sosyal hizmetler de profesyonel hale gelmeye başlamıştır. Bu anlayış, sosyal hizmetler açısından devlete önemli görev ve sorumluluklar yüklemiştir (Tufan vd, 2009: 83). Bu bağlamda hak temelli yaklaşımın gereği gibi uygulanabilmesi için bireye hakkı olan hizmetlerin sunumunda devletin üzerine düşen görev ve sorumlulukları yerine getirmesi gerekmektedir.

Burada önemli olan bir diğer nokta ise bireyin ya da toplumun haklarının ve bu haklardan doğan ihtiyaçlarının değişen koşullara göre geliştirilmesinin gerekliliğidir. En basit ve temel anlamıyla, "insan hakları hepimizin sadece insan olduğumuz için sahip olduğumuz haklardır. İnsanı iyilik durumunu ile onurunu korumaya ve geliştirmeye yöneliktir..."(Healy, 2009'dan akt. Tufan vd, 2009: 78). İnsan hakları, insanların devlet aygıtı karşısındaki haklarını ifade etmektedir (Aktan, 2011: 14).

Dünyanın, ülkelerin ve toplumların yaşadığı değişimler insan haklarının kapsamında da değişimler yaratmakta, yeni hakları gündeme getirmektedir. Vatandaşlık hakları ve politik haklar ile başlayan birinci kuşak insan haklarının ardından ekonomik, sosyal ve kültürel hakları içeren ikinci kuşaktan söz ediliyordu. 20. Yüzyılın son otuz yılında ise dayanışma hakları olarak tanımlanan üçüncü kuşak haklar tanımlanmıştır. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin artarak devam ettiği günümüzde ise insan onurunun korunmasını sağlamaya yönelik dördüncü kuşak haklar uluslararası düzenlemelere girmeye başlamıştır (Tufan vd., 2009; Kapani, 2013; Hablemitoğlu, 2009; Zengin ve Altındağ, 2016). İnsan haklarında yaşanan bu değişim sosyal hizmet mesleğinin amaç ve işleyişine de yön vermektedir (Karataş, 2002: 151). Bu anlamda sosyal hizmet kapsamında bireyin

ihtiyaçlarına ve haklarına dair günün değişen koşullarını göz önünde bulunduran güncellemeler yapılması gerekmektedir.

2. Türkiye’de Sosyal Hizmetler

Türkiye’de tüm vatandaşların sahip olduğu sosyal hakların yanı sıra dezavantajlı gruplara ilişkin ihtiyaçların karşılanması da anayasal hak olarak tanımlanmış ve anayasanın çeşitli maddeleri ile düzenlenmiştir. Ancak Türkiye’de sosyal hizmetler var olduğu biçimiyle genel refah hizmetlerini ve koruyucu düzenlemeleri içermemekte başvuru esasına dayalı ve ihtiyaçları gidermeye yönelik bir süreç yönetilmektedir. Vakalar özelinde yürütülen çalışmalarda sosyal hizmetlerin yararlanıcıları “muhtaçlık” kıstasına göre belirlenmekte ve bireylerin sosyal hizmetlerden yararlanabilmeleri belirli kriterleri yerine getirmelerine bağlanmaktadır (Altuntaş, 2009: 172). Bu bağlamda Türkiye’de uygulamalar hak temelli değil ihtiyaç temelli bir perspektiften gerçekleştirilmektedir.

Sosyal politikalar tek merkezden yürütülmediği için kontrollü yapılamayan hizmetlerde yerel yönetimlerin ağırlığı artırılmaktadır. Sivil toplum kuruluşlarının da dahil olduğu sosyal hizmet çalışmalarında özellikle parasal desteklerin dağıtımı hayırseverlik ve sosyal yardım çerçevesinde yürütülmektedir.

Son yıllarda kadın, engelli, çocuk- gençlik refahı gibi alanlarda yapılan yeni kanun ve düzenlemeler ile olumlu adımlar atılmaktadır. Ancak tüm dünyayı etkisi altına alan küreselleşmenin bir boyutu olarak gerçekleştirilen özelleştirmeler sonucunda sosyal devletin vatandaşlarına sağladığı hizmetler daraltmakta ve bazı alanlarda özel sektör etkinliği görülmektedir. Bu yeni anlayışın bir sonucu olarak sosyal hizmetler devletin vatandaşa karşı bir yükümlülüğü olmaktan çıkarak sektörleşmekte ve bu yeni yapıda devlet yalnızca denetim görevini yerine getirmektedir (Topçuoğlu ve Akbaş, 2009: 178). Bu bağlamda Türkiye’de sosyal politika alanında devlet ve özel sektörün birlikte yer aldığı karma bir sistem uygulanmaktadır. Ancak sosyal hizmetlerin kamu-dışı yapılar tarafından sunulmasının Türkiye’de ortaya çıkardığı ilk unsur hizmet sunumunda dini simge, etki ve hedeflerin belirleyici rol üstlenmesi iken ikinci unsur ise sosyal hizmetlerin hak temelli yaklaşımdan uzaklaşarak hayırseverlik yaklaşımı temelinde verilmesi riskini beraberinde getirmesidir (Topçuoğlu ve Akbaş, 2009: 179). Bu noktada üzerinde durulması gereken bir diğer unsur ise sosyal sorun alanlarına ilişkin müdahale alanlarının

rant aracı olarak kullanılmasıdır. Ayrıca kurumlar arası bilgi paylaşımının sınırlı olması, ortak bir veri tabanının olmaması kaynak israfına ve mükerrer ödemelerin yapılmasına da neden olmaktadır (Zengin vd., 2012: 141).

Nitelikli personel ve donanım yetersizliği Türkiye'deki sosyal hizmet uygulamalarında önemli bir problem olarak dikkat çekmektedir (Şahin Taşgın ve Özel, 2011: 187). Lisans düzeyinde sosyal hizmet bölümlerinin yaygınlaştırılması bu alandaki personel eksikliğini giderilmesinde önemli bir rol oynayacaktır.

Son dönemde iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişme, sosyal sorunlara ilişkin sivil toplum kuruluşlarının etkinliğini artırmıştır. Bu alanda yapılan çalışmaların daha geniş halk kitlelerine ulaştırılmasında etkili olan iletişim teknolojileri ve sosyal medya aynı zamanda politika yapma süreçlerinde bir baskı aracı olarak kullanılmaktadır.

3. Medya ve Temsil

Medya her gün çok sayıda mesaj sunarak, yeni anlamlar ve simgeler üreterek bunları insanlara aktarmakta ve insanların dünyayı tanımlama biçimleri üzerinde etkili olmaktadır. Bireyler kendi deneyimlerinin dışında dünyayı kitle iletişim araçlarının aktardığı biçimde kavramaktadır (Kaya, 1999: 24).

Medya içeriğinin hepsi temsile dayanan söylemlerden oluşmaktadır. Hall'un ifadesi ile temsil, anlamın üretildiği ve kültüre ait üyeler arasında paylaşıldığı sürecin önemli bir parçasıdır. Ancak, bu basit ya da doğrudan bir süreç değildir (Hall, 2010'dan akt. Torun, 2015). Medyanın insanlara sunduğu, temsil ettiği gerçeklikler yani kurguladığı metinlerdir. «Gerçeğin kendisi» olarak sunulan haber metinleri de medyanın ürettiği temsil biçimlerinden biridir. Her gün binlerce olay olurken bunlardan yalnızca bazıları haberlerde yer almaktadır. Haberlerde yer alması için uygun görülen olayların seçimi, hedef kitleye sunulurken hangi kelimelerin, görsel malzemenin kullanıldığı vb. bu temsil sürecinin göstergeleridir.

Medyada kimlerin nasıl temsil edildiği temsil konusunda üzerinde durulması gereken bir diğer noktadır. Medya öncelikli olarak ekonomik, politik, askeri, kültürel alanlarda ön planda olan insanları temsil etmektedir. Sıradan insanlar ise ancak olumsuz sonuçlar doğuran durumlarda haberlerde yer alabilmektedir (Aykurt, 2013: 64). Sosyal hizmetin

çalışma alanına giren konular doğası itibariyle bir negatiflik içerdiğinden bu alana ilişkin konuların medyada yer alması da genellikle olumsuz olayların yaşandığı durumlarda görülmektedir. Yoksulluk, işsizlik, kadın temalı haberler daha çok suç ile ilişkilendirilerek temsil edilmektedir. Merhamet ve acıma hissi uyandıracak haber metni kadın, yaşlı ya da çocuk fotoğrafları ile birlikte sunulmaktadır.

4. Araştırma Sorusu

Araştırma kapsamında Gazetelerin belirlenen bir aylık dönem içinde,

- Sosyal hizmeti konu alan haberleri insanlara nasıl aktardıkları,
- Aktarırken hangi unsurlardan faydalandıkları,
- Bütün bu aşamalarda birbirlerinden farklı bir söylemlerinin bulunup bulunmadığı,
- Sosyal hizmet konularını hangi yaklaşım çerçevesinde ele alıp yansıttıkları noktalarına bakılmıştır.

5. Yöntem

Sosyal hizmetin çalışma alanını oluşturan konuların medyada temsili üzerine yapılan bu çalışmada nitel veri toplama yöntemi ile derinlemesine bir inceleme yapılarak araştırma sorularına daha geniş bir perspektifle yanıt aranmıştır. Veri toplama yöntemi olarak söylem çözümlemesi uygulanmıştır. Söylem analizi, doğrudan sistemin neden olduğu olguların temsili konusunda basının mevcut söylemi nasıl yansıttığının ortaya konulması için uygun bir yöntem olarak tercih edilmiştir. Model olarak ise Teun van Dijk'ın Eleştirel Söylem Çözümlemesi modelinden yararlanılmıştır. Eleştirel söylem çözümlemesi, söylemin insan haklarına uygunluğuna ya da aykırılığına özel önem vermektedir. “Eleştirel söylem çalışmaları metnin ya da konuşmanın bazı biçimlerinin adaletsiz olabileceği gerçeği üzerinde şekillenmekte ve eşitsizlik ilişkilerinin söylemsel stratejileri üzerine yoğunlaşmaktadır” (van Dijk, 2009'dan akt. Arcan, 2010: 117-122). Eleştirel Söylem Çözümlemesi yöntemi kullanılan bu çalışmada örneklem olarak seçilen gazetelerde sosyal hizmetin çalışma alanında yer alan haberler üzerinde incelemeler

gerçekleştirilmiştir. Seçilen gazetelerin bir aylık dönem içinde konulara ilişkin haber metinlerini nasıl oluşturdukları, haberleri insanlara aktarırken kullandıkları unsurlar incelenmiştir. Gazetelerin birbirlerinden farklı bir söylemlerinin bulunup bulunmadığı değerlendirilmiştir. Gerçekleştirilen analizde aşağıdaki başlıklar altında değerlendirmeler yapılmıştır:

1. Makro Yapı İncelemeleri

- a. Tematik Yapı (üst başlıklar, başlıklar, altbaşlıklar, fotoğraflar, spotlar ve haber girişleri)
- b. Şematik Yapı: Durum bilgisi (hikaye örgüsü ve arka plan bilgisi) – yorum bilgisi (haber kaynakları ve olaya taraf olanların bilgisi)

2. Mikro Yapı İncelemeleri

Sentaktik (sözdizimsel) uyum, kelime (lexical) seçimleri ve haberin retorikliği

Ayrıca farklı gazetelerin aynı haberi ne şekilde verdikleri incelenerek karşılaştırmalı değerlendirmeler yapılmıştır.

6. Örneklem

Çalışma kapsamında Hürriyet ve Yeni Şafak Gazetelerinin 1-30 Eylül 2016 tarihleri arasında yayımlanan baskıları incelenmiştir. Hürriyet Gazetesi en çok tiraja sahip gazete olması dolayısı ile örneklem içerisinde yer almıştır. İnceleme yapılmadan önce gazeteler üzerinde gerçekleştirilen bir haftalık gözlem sonucunda Yeni Şafak Gazetesinin sosyal hizmet çalışma konularında çok sayıda habere yer verdiği belirlenmiş ve bu nedenle incelenecek ikinci gazete olarak seçilmiştir. Bu gazetelerin köşe yazıları, reklam, röportaj gibi bölümleri ve ekleri dışarıda tutularak sosyal hizmetin çalışma alanlarını konu alan yurtiçi ve yurtdışı her tür haber araştırmaya dahil edilmiştir.

7. Araştırma Verileri

Seçilen gazetelerde sosyal hizmetin çalışma alanına giren haberlerin dağılımını özetlediğimiz Çizelge 1, temsilin içeriğine ilişkin bilgi vermemekle birlikte, ilgili konuların haber yapılma sıklığına ilişkin genel bir fikir vermesi açısından önemlidir.

Çizelge 1. Haberlerin Seçilen Gazetelerdeki Dağılımı

	Hürriyet	Yeni Şafak
1 Eylül	3	-
2 Eylül	3	1
3 Eylül	5	1
4 Eylül	4	1
5 Eylül	3	3
6 Eylül	2	1
7 Eylül	1	3
8 Eylül	3	3
9 Eylül	6	3
10 Eylül	5	1
11 Eylül	1	4
12 Eylül	2	*
13 Eylül	5	2
14 Eylül	3	2
15 Eylül	7	6
16 Eylül	5	3
17 Eylül	3	3
18 Eylül	6	3
19 Eylül	6	1
20 Eylül	2	1
21 Eylül	10	1
22 Eylül	4	2
23 Eylül	5	6
24 Eylül	-	2
25 Eylül	5	2
26 Eylül	6	1
27 Eylül	5	2
28 Eylül	6	2
29 Eylül	3	5
30 Eylül	3	5

* 12 Eylül tarihli Yeni Şafak gazetesi kütüphane arşivinde yer almadığı için incelemeye dahil edilememiştir.

Araştırma için belirlenen dönemde Hürriyet 124, Yeni Şafak ise 65 haber yapmıştır. Sosyal hizmet çalışma konularına ilişkin en çok haberin, tirajı daha yüksek olan ve daha popüler yayın olarak tanımlanabilecek Hürriyet gazetesinde yayımlanmış olduğunu görüyoruz. Ancak araştırma için önemli olan belirtilen sayısal veriler değil, ele alınacak haberlerin hangi haber değerleri doğrultusunda değerlendirildiği, nasıl işlendiği ve okura nasıl sunulduğudur. Bu sorulara yanıt verebilmek için haberlerin söylemine bakılacaktır.

7.1. Makro Yapı İncelemeleri

van Dijk'ın söylem çözümlemesinde makro yapı tematik ve şematik çözümleme olmak üzere iki başlık halinde incelenir.

Tematik Yapı

Tematik yapı, metnin en önemli bilgisinin ne olduğunu belirler temaların hiyerarşik düzenlemesini içerir (Keskin, 1997: 104). İncelemenin bu bölümünde üst başlıklar, başlıklar, altbaşlıklar, fotoğraflar, spotlar ve haber girişlerine bakılacaktır.

Seçilen gazetelerin sosyal hizmete ilişkin konuları haberleştirmesinin biçimsel özellikleri şu şekilde belirtilebilir; haber öyküleri genellikle bir ya da birkaç fotoğraf eşliğinde başlık, altbaşlıklar ve spotlar şeklinde düzenlenmiştir. Kısa haberler ise sadece başlık ve birkaç cümleden oluşmaktadır. Dosya biçiminde hazırlanan haberlerde ise grafikler ve çok sayıda fotoğraf dikkati çekmektedir.

Haber başlıkları, haberin dikkat çekmesi için önemlidir. Bunu sağlayabilmek adına büyük-küçük harf kullanımı, büyük punto ile yazım, alt ve üst başlık kullanımı, başlıkta kullanılan renkler, başlık zemininde renk kullanımı, fotoğraf üzerine başlık kullanımı haberin dikkat çekmesi için yararlanılan seçeneklerdir. Haberin kapladığı yer, zemin renklendirmesi, haberin çerçevelendirilmesi, habere dikkat çekme yöntemlerinden bazılarıdır. Hürriyet ve Yeni Şafak gazetelerinin her ikisi de bu yöntemleri başarıyla uygulamaktadır. Fotoğraf, başlık ve haber girişi haberin genel çerçevesini anlamada yeterli olmaktadır. Haber metni detay bilgileri aktarmaktadır.

Sosyal hizmetin çalışma alanına giren olgulara yönelik haberlerin tematik olarak dağılımları Çizelge 2’de yer almaktadır.

Çizelge 2. Haberlerin Temalara Göre Dağılımı

Haberlerin Sosyal Hizmet Çalışma Alanlarına ilişkin sınıflandırması	Hürriyet	Yeni Şafak
<i>Yoksulluk-yardım</i>	4	10
<i>Kadın</i>	54	16
<i>Çocuk refahı ve gençlik hizmetleri</i>	12	3
<i>İstihdam - İşsizlik</i>	3	4
<i>Engelliler</i>	2	3
<i>Yaşlılar – Sağlıklı yaşam</i>	7	1
<i>Göç- Mülteciler</i>	19	20
<i>LGBTİ bireyler</i>	1	
<i>Azınlıklar</i>	4	4
<i>Adli sosyal hizmet</i>	2	1
<i>Bağımlılık</i>	2	
<i>Suriye’ye yardım</i>		3
<i>Aile – boşanma</i>	8	
<i>Zengin- yoksul</i>	3	
<i>İş kazaları</i>	1	

Çizelge 2’de görüldüğü gibi Hürriyet gazetesinde kadın teması altında yer alan haberlerin sayısı toplam haber sayısının yarısına yakındır. Yeni Şafak gazetesinde mülteci/göç

haberleri en çok temsil edilen tema olarak görülmektedir. Gazetelerin temalar arasındaki tercihleri yaygın politikalarının, ideolojilerinin ve iktidar partisine mesafelerinin bir yansıması olarak okunabilir.

Tematik yapı başlığı altında incelenmesi gereken bir diğer unsur ise belirlenen temalara ilişkin haber içeriğine ilişkindir.

Çizelge 3. Haberlerde Ele Alınan Temalara İlişkin Haber İçeriği

Tema	Haber İçeriği
<i>Kadın</i>	Kadına yönelik şiddet, rol modeller
<i>Yoksulluk</i>	Yardım haberleri
<i>İşsizlik</i>	İstatistiki veriler
<i>Göç/ mülteciler</i>	Ölümler, batan botlar, istatistiki veriler, Avrupa Ülkelerinin konuya yaklaşımı
<i>Aile</i>	Boşanma haberleri
<i>Yaşlılık</i>	Yaşlılara yönelik suç, rol modeller, hastalık haberleri
<i>Sağlıklı yaşam</i>	Öneriler içeren haberler, örnek ülkeler
<i>Azınlıklar</i>	Suç, yetkililerin açıklamaları
<i>Çocuk</i>	İhmal, istismar, suç
<i>Engelliler</i>	Engelliye yönelik suç, kurum açıklamaları
<i>Mahkumlar</i>	Hapishane koşulları

Çizelge 3'te görüldüğü gibi temalar farklı olsa da haberlerde genellikle suç, şiddet gibi olumsuz içerik dikkat çekmektedir. Aynı zamanda kurum açıklamaları, istatistiki veriler de sosyal sorunların haber içeriğinde önemli yer tutmaktadır.

Sosyal hizmet çalışma alanına giren olgular, haber değerine göre en çok 3. Sayfada yer almaktadır. 3. sayfada reklamlara yer verilmesi durumunda ise 5. Sayfada yer verilmektedir. Haberlerin gazete sayfalarına göre dağılımları şu şekildedir:

Ana sayfa: Kadına yönelik şiddet haberleri, rol model haberleri dikkat çekici yönü olması durumunda ana sayfadan verilmektedir. Ünlülerin boşanma haberleri de yine ilk sayfadan duyurulmaktadır. Küçük bir kutu şeklinde verilen haberler ilgili sayfada detaylandırılmaktadır.

2. Sayfa: Hürriyet gazetesinde magazin haberlerinin yer aldığı sayfa olması dolayısıyla ünlülerin boşanma haberleri bu sayfada yer almaktadır

3. Sayfa Kadına yönelik şiddet, çocuk ihmal ve istismarı, engelli-LGBTİ bireylere yönelik suç haberleri bu sayfada aktarılmaktadır. Bu sayfa Hürriyet gazetesinde daha aktif olarak kullanılmaktadır.

Ekonomi, Gündem (Türkiye, Toplum vb.): Kurum açıklamaları, istatistiki veriler, eğitime yönelik haberler belirtilen sayfalarda sunulmaktadır.

Toplum, İnsan, Dünya, Güncel, Dış haberler: Mülteciler ve azınlıklara ilişkin haberler bu sayfada yer almaktadır.

Sağlık: Sağlıklı yaşam, uzun ömür için öneriler, kronik hastalıklar sağlık sayfasının konularıdır.

Haberlerin tematik olarak analizinden elde edilen bir diğer bulgu ise haberlere yansıyan olayların olgulardan kopuk olarak bireysel temsiller olarak sunulmasıdır.

“Lüks evinde ölü bulundu” (Hürriyet, 3 Eylül 2016: 3)

“EVİNDE ÖLDÜRÜLDÜ” (Hürriyet, 4 Eylül 2016: 5)

“Annesine kredi çekti KOCASI ÖLDÜRDÜ” (Hürriyet, 6 Eylül 2016: 3)

“Güneşin hayatı 5 yılda söndü” (Hürriyet, 6 Eylül 2016: 1 - 3)

“Görme engelli raylara atladı” (Yeni Şafak, 23 Eylül 2016: 3)

“Faslı kadına 6 bıçak darbesi” (Yeni Şafak, 27 Eylül 2016: 3)

“52 yıllık eşe 25 BIÇAK DARBESİ” (Yeni Şafak, 30 Eylül 2016: 3)

Kurumların açıklamalarında ya da istatistiki verilerin yer aldığı haberler ile mültecilere yönelik haberlerde toplumsal bir olgu algısı yaratılmaktadır. Ancak arka planına bakıldığında yine yüzeysel bilgilere yer verildiği görülmektedir:

“6.5 milyonluk çeyiz hesabı” (Hürriyet, 4 Eylül 2016: 16)

“AYLAN BEBEK Gideli 1 yıl oldu” (Hürriyet, 3 Eylül 2016: 9)

“90 bin çocuğa aile desteği” (Yeni Şafak, 24 Eylül 2016: 20)

Sosyal sorun alanını paylaşan grupların ele alındığı haberlerde de yine bu grubun kendilerine, sorunlarına, arka planına değil habere konu olan olumsuz durumlara ya da istatistiki verilere vurgu yapılmaktadır:

“159 umut daha Ege’den döndü” (Hürriyet, 17 Eylül 2016: 3)

“263 MİLYON HALA OKULSUZ” (Hürriyet, 19 Eylül 2016: 16)

“UÇURUM DERİNLEŞTİ” (Hürriyet, 22 Eylül 2016: 10)

“50 MİLYON ÇOCUK EVİNDEN OLDU” (Yeni Şafak, 8 Eylül 2016: 28)

“Sosyal yardımlar 10 milyarı buldu” (Yeni Şafak, 15 Eylül 2016: 10)

“Sığınmacılar sınır dışı edildi” (Yeni Şafak, 17 Eylül 2016: 9)

Sosyal sorun alanları örneklerde gördüğümüz gibi haberlere taşınmaktadır ancak sosyal sorunların nedenlerine, yapısal problemlere ya da bunlara neden olan sisteme ilişkin bir bilgi ya da eleştiri yer almamaktadır. Bireysel temsiller üzerinden olumsuz örnekler sunulmaktadır. Toplumsal sorun olarak ele alınan haberlerde sorunu paylaşan gruba değil sayısal verilere ya da olumsuz sonuçlara vurgu yapılmaktadır. Okur için sorun alanlarını sorgulamayı gerektirecek bir çerçeve sunulmamakta, hayatın içinde var olan doğal olaylar olarak aktarılmaktadır. Haberlerde «sosyal hizmetler» alanına ya da mesleğine ilişkin bir vurgu bulunmamaktadır. Az sayıda haberde kurum verilerinden faydalandığı için Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın ismi geçmektedir. Haberlerde sosyal hizmet vurgusu olmadığı gibi hak temelli yaklaşıma dair vurgu yoktur.

Tematik olarak bakıldığında farklı gazetelerin sunumları arasında farklılıklar olmadığı aksine örtüşükleri görülmektedir. Gazeteler arasındaki tek fark Hürriyet gazetesi 3. sayfa

haberlerine ve kadına yönelik şiddet haberlerine ağırlık verirken Yeni Şafak gazetesinin mülteci ve yardım haberlerine ağırlık vermesidir.

Şematik Yapı

Hikâye örgüsü ve arkaplan bilgisi (durum):

Habere konu olan olaydaki hikâye örgüsünün haberde yeniden kurulması sırasında başlık, ana başlık, haber girişi haberin özetini sunarken, ana haber metni ise ana olay, bağlam, aktörler ve olayın arka planına dair bilgileri aktarmaktadır. Haberdeki hikâye örgüsü içinde ön önemli bilgiler haber metni içinde en yukarıya, habere ilişkin ayrıntılar ise haberin aşağılarına yerleştirilmektedir. Haberlerin çoğunluğunun hikaye örgüsü bu akışta yer aldığı gibidir. Ancak araştırma dosyası niteliğinde hazırlanan haberlerde tam sayfa ya da yarım sayfa haber yapılarak daha ayrıntılı bilgilere ve kurum yetkililerinin açıklamalarına yer verildiği görülmektedir. Haberlerde olayın geçtiği ortama ilişkin bilgiler ayrıntılı olarak verilmese de genel bilgi verecek nitelikte aktarılmaktadır:

“Engelli vatandaşa sokakta dayak” (Yeni Şafak, 8 Eylül: 3)

“Lüks evinde ölü bulundu” (Hürriyet, 3 Eylül 2016: 3)

“EVİNDE ÖLDÜRÜLDÜ” (Hürriyet, 4 Eylül 2016: 5)

“SINIRDA YOĞUNLUK BAŞLADI” (Yeni Şafak, 6 Eylül 2016: 2)

“Parkta Komşu Çocuğuna TECAVÜZE KALKTI” (Hürriyet, 21 Eylül 2016: 3)

Haberlerde olayın bağlamına ve arka planına ilişkin bilgi örtük olarak sunulan ayrıntılar ışığında okurun zihninde oluşmakta ve haberler sosyal sorun alanları bağlamında değerlendirilmektedir. Ancak gazete haberlerinde sosyal sorun alanlarının nedenlerine ilişkin bilgi bulunmamaktadır. Başlık ve haber girişlerinin bulunduğu, ana olaya ilişkin bilgilerin aktarıldığı, aktör ve ortama ilişkin bilgilerin kısmen verildiği ancak haberin arka planına ya da bağlamına ilişkin bilgilerin üstü kapalı bir biçimde sunulduğu ya da geçiştirilerek hiç yer verilmediği görülmektedir. Habere konu olan olaylar rastgele durumlar olarak ele alınmakta ve dramatize edilerek sunulmaktadır. Arka plan bilgisinin olmayışı ile olayın tipleşmesi; kelime seçimleri, cümle yapıları, başlıklar, girişler vb ile

desteklenmektedir. Başlıklar, haberi kafamızda daha önce oluşturduğumuz (ya da medya tarafından önceden oluşturulan) belli bir kalıba dahil etmemizi sağlamaktadır: kadına şiddet haberi, mülteci haberi, çocuk ihmal ve istismarı vb. Başlığı okur okumaz bir çerçeve oluşmaktadır okurun kafasında. Ancak her bir haber tek başına değerlendirildiği için haberlere konu olan toplumsal sorunların birbiriyle bağlantısı kopmaktadır.

Haber kaynakları ve olaya taraf olanların bilgisi (yorum): İncelenen haberlerde görüşleri sunulan seçilmiş kişiler, iktidar sahibi kurum ve kuruluşlardır. Haberlerde öncelikle istatistiki verileri açıklayan kurumların, derneklerin, vakıfların ya da üst düzey görevlilerin açıklamalarına yer verilmektedir: BM Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), Türkiye İstatistik Kurumu, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Kızılay Genel Başkanı, Türkiye Diyanet Vakfı, Ege Bölgesi Sanayi Odası Başkanı, Selçuklu Belediye Başkanı, Başbakan Eşi, Türk-İş Genel Başkanı, ABD Başkanı, İngiliz Sivil Toplum Kuruluşu Theirworld, Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı, Uluslararası Af Örgütü.

Suç bağlantılı haberlerde zanlıların ifadelerine yer verilmiştir, hatta bu ifadeler başlıkta kullanılmıştır. Ancak burada kullanılan cümleler duruma ilişkin ima içerir niteliktedir:

“Öldürdüğüm karımın maaşımı isterim” (Hürriyet, 12 Eylül 2016: 5)

“Genç kadının katilinin savunması ‘Küfredince öldürdüm’” (Hürriyet, 17 Eylül 2016: 3)

“Şort ona uymazmış” (Hürriyet, 18 Eylül 2016: 1-7)

“Pantolon giyse daha az tahrik olurduk” (Hürriyet, 21 Eylül 2016: 1-5)

Sosyal sorunu yaşayanların kendi sözcüklerine yer verildiği üç haber bulunmaktadır. Bunların her biri mülteci temasının işlendiği haberlerdir:

“Türkiye’de vatansız değiliz” (Yeni Şafak, 13 Eylül 2016: 2)

“Evimizi her sene yeniden yapıyoruz” (Yeni Şafak, 16 Eylül 2016: 10)

“Kanada’da ikinci hayat - Maha’dan mutlu haber”(Hürriyet, 25 Eylül 2016: 1-6)

Rol model olabilecek içerikte bir haberde yine vatandaşın sözcüklerine yer verilmiştir:

“Hayalime kavuştum” (Yeni Şafak, 22 Eylül 2016: Ana sayfa – spor sayfası)

Belirtilen örnekler dışında olayın aktör ya da mağdurlarının ifadelerine yer veren başka bir haber bulunmamaktadır.

Sosyal sorunların suça dönüştüğü haberlerde gazetecilerin temel haber kaynağı polis otoriteleridir. Gazeteler ise bu haberleri genellikle bağlı oldukları medya gruplarının haber ajanslarından ve Anadolu Ajansından alarak kullanmaktadırlar. Bu haberlerde Emniyet Müdürlüğü ya da olay yerindeki polislerin konuyla ilgili açıklamalarına yer verilmektedir.

7.2. Mikro Yapı İncelemeleri

Cümle Yapıları

Bu bölümde cümleler kısa/uzun, etken/edilgen, basit/karmaşık olmaları açısından incelenmekte ve art arda gelen cümlelerin ve cümlenin bölümlerinin birbirleriyle olan ilişkilerine bakılmaktadır

İstatistiki verilerin yer aldığı haberlerde uzun ve karmaşık cümleler yer almaktadır. Ayrıca kurumlara dair açıklamaların yer aldığı bu haberlerde pasif (edilgen) bir dil kullanılmaktadır. Özellikle suçla bağlantılandırılan haberlerde ise kısa cümleler ve hikaye gibi bir anlatım tercih edilmiştir. Bu haberlerde fail biliniyorsa aktif dil tercih edilirken faili bilinmeyen haberlerde pasif dil kullanılmaktadır: öldürüldü, bulundu vb.

Cümleler arası nedensellik ilişkileri

Haberde kurulan nedensel ilişkiler incelendiğinde, haberlerde aktörlere ilişkin kısmi bilgiler, olayın hemen öncesine ilişkin sınırlı bilgiler yer almaktadır. Olay öncesi bilgiler ve aktöre ilişkin bilgiler yaşanan olayların nedeni olarak sunulmaktadır. Sosyal sorun alanlarına ilişkin yapısal nedenler haberlerde yer almamaktadır.

Sözcüklerin Seçimi

İncelenen haberlerde sosyal hizmet / sosyal çalışma kelimeleri geçmemektedir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı istatistiki verilerle ilgili haberlerde yer almaktadır. Hedef kitle ihtiyacı olanlar ya da dezavantajlı olanlardır. Toplumun her kesimini kapsayan kelime seçimleri bulunmamaktadır. Vakalara/durumlara yönelik bir dil tercih edilmiştir. “Hizmet alan” sözcüğü kullanılmamaktadır. Hak kelimesi cezaevlerindeki koşullara ilişkin bir haberde “hak ihlalleri”ne ilişkin şikayetlerin araştırılması şeklinde kullanılmıştır. İnsan haklarına ilişkin kelimeler kullanılmamıştır. “Yardım, sosyal yardım, destek, ihtiyaç” kelimeleri tercih edilmiştir. Sorumlu kurumlar hakla ilgili sorumluluklarını yerine getiren değil, ihtiyacı olanlara destek olan, ihtiyaçları giderendir. Toplumunu güçlendirme amacına yönelik kelime tercihleri bulunmamaktadır. Vurgu “yardım” kelimesi üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Haberin Retoriği

Haberin retoriğinde abartma, ima gibi anlatım özelliklerine ve haberin inandırıcılığını artırmaya yönelik unsurlara bakılmaktadır. İncelenen gazetelerde haberin inandırıcılığını artırmak adına sayılar, istatistikî bilgiler, grafikler, fotoğraflar kullanılmıştır.

7.3. Aynı Olaya/Duruma İlişkin Yapılan Haberlerin Gazetelerin Söylemleri Açısından Karşılaştırılması

van Dijk’ın söylem çözümlemesinin yanı sıra aynı konu üzerine hazırlanan haberler üzerinde yapılacak incelemeler de gazetelerin söylemlerini değerlendirmek açısından önem taşımaktadır. İncelenen dönem içerisinde her iki gazetede aynı konu/durum hakkında yapılan 3 haber yer almaktadır. Bunlardan ikisi değerlendirmeye alınacaktır:

11 Eylül tarihinde gazetelerde yer alan haberde kullanılan başlıklar:

“4 yıldır aranan Elif gizli bölmede bulundu” (Hürriyet:3)

“Annesine Kavuştu” (Yeni Şafak: 3)

Bu haberde ortak bir haber dili dikkati çekmektedir. Öncelikle olayın haber yapıldığı sayfa her iki gazetede de aynıdır. Dikkat çekici ana başlıklar kullanılmıştır. Haber başlığını ön plana çıkarmak için renklendirme ve bold karakter kullanımı tercih edilmiştir. Her iki haberde de olayı özetleyen spota yer verilmiştir. Haberde öncelikli olan bilgiler, başlık ve spotta verilirken olayın ayrıntıları devam eden bölümlerde aktarılmıştır. Fotoğraf kullanımı da her iki gazetede ön plandadır. Haberlerde anne ve çocuğun sarılmış fotoğrafına yer verilerek durumun dramatik yönü ön plana çıkarılmıştır. Ayrıca fotoğraf üzerinde annenin duygularını yansıtan ifadeler ile haberin inandırıcılığı artırılmaya çalışılmıştır. Olay haber diline aktarılırken olgunun toplumsal boyutuna yer verilmemiş ve bireysel bir yaşantı olarak sunulmuştur. Yaşanan olayın nedenlerine ya da buna neden olan sistemsel problemlere ilişkin vurgu bulunmamaktadır. Olayın arka planına ve ortama ilişkin kısmi bilgi paylaşımı gerçekleştirilmiştir. Hikayeleştirilmiş haber dili kullanılmış ve basit – kısa cümle yapıları tercih edilmiştir.

İncelenen ikinci haber ise gazetelerde 15 Eylül tarihinde yayımlanmıştır:

“10 milyar devlet yardımı” (Hürriyet: 9)

“Sosyal yardımlar 10 milyarı buldu” (Yeni Şafak: 6)

Gazetelerin ortak haber dili: Her iki gazetede de durumun parasal boyutunu vurgulayan ana başlık kullanımı tercih edilmiştir. “Dezavantajlı”lar ve yapılan “yardım” ön plana çıkarılmıştır. İhtiyaç temelli bir sosyal hizmet bakış açısının yansıtıldığı haberlerde ihtiyacı olan gruplara devlet yardım yapmıştır. Bu noktada devlet insanlara hakkı olan hizmeti sunan değil ihtiyaçları gideren bir otorite olarak sunulmaktadır. Haberlerde ön plana çıkarılmak istenen bilgiler başlık ve haberin ilk bölümlerinde sunulmuş, ayrıntılar ilerleyen cümlelerde aktarılmıştır. Her iki gazete de haberlerde yardımlara vurgu yaparken bu bireylerin ya da grupların yardım almasına neden olan yapısal problemlere değinmemiştir. Dolayısıyla arka plan bilgisi paylaşılmamıştır. Kurum açıklamasına dayanan bu haberlerde uzun fakat anlaşılır cümle yapıları tercih edilirken “nakleden haber dili” kullanılmıştır.

Gazetelerin söylemlerinde ayrışan yönler: Yeni Şafak gazetesi habere daha fazla yer ayırmıştır. Başlık kullanımı daha büyük puntolarla ve bold karakterlerle yapılmıştır. Ayrıca spot, ara başlık ve fotoğraf kullanılmıştır. Yeni Şafak gazetesi dezavantajlı grupları temsilen engellilerin ön planda olduğu bir fotoğraf kullanarak inandırıcılığı

artırmayı tercih etmiştir. Dolayısı ile habere ayrılan yer dışında iki gazetenin söylemleri açısından farklılık gözlenmemektedir.

Sonuç ve Değerlendirme

Sosyal hizmete konu olan sosyal sorun alanları günümüz koşullarında her geçen gün derinleşmekte ve çeşitlenmektedir. Bu bağlamda bu sorunların ele alınmasında daha kapsayıcı, sürdürülebilir ve uzun erimli politikalar ve bunları sağlayabilecek hak temelli bir bakış açısı gerekmektedir. Bu bakış açısını toplum düzeyine yayma noktasında önemli bir görev üstlenebilecek yapılar ise medya kurumlarıdır. Ürettikleri mesajlarla, anlamlarla günlük hayatımızın odak noktasında yer alan medya kurumları sosyal hizmete yönelik bakış açısını değiştirebilecek güce ve potansiyele sahiptir. Gerçekleştirilen incelemede günümüz medyasının sosyal hizmet çalışma konuları açısından bulunduğu noktanın analizi yapılmıştır. Hürriyet ve Yeni Şafak gazeteleri örneğinden hareketle sosyal hizmeti konu alan haberlerin insanlara nasıl aktarıldığı ve bu temsil sırasında hangi unsurlardan faydalandıklarına bakılmıştır. İncelenen haberlerde ana başlık, ara başlık, spot, fotoğraf, haber girişi aracılığı ile bir çerçeve çizilmektedir. Haber detayları bu çerçevenin detaylarını sunmaktadır.

Kadın, mülteciler, çocuk haberleri sayı olarak daha fazla yer alırken konuya ilişkin haberler 3. sayfa, Ekonomi, Gündem, Türkiye Sayfalarında yer almaktadır. Trajik ya da ilgi çekici durumlarda haberler 1. sayfada yer verilmiştir. Sosyal sorunların toplumsal yönünden ziyade bireyselleştirilerek sunulduğu gözlenmektedir. Yalnızca yardım, işsizlik, mültecilerle ilgili haberlerde sosyal sorunu yaşayanlar bir grup gibi ele alınmaktadır ancak bu haberlerde de odak noktası bu grup değildir. Mülteci haberlerinde yaşanan olumsuz durumlardır; batan tekneler, ölen insanlar vb. İşsizlik haberlerinde ise paylaşımı yapılan istatistik verilerdir. Yardım haberlerinde de haberde ön plana çıkarılan içerik yardım miktarlarıdır. Haberlerde birincil kaynakların ifadelerine yer verilmektedir. Az sayıda haberde olaya taraf olanların bilgisi yer almaktadır. Onlar da imada bulunma ya da dramatize etme amaçlıdır. İncelenen haberlerde inandırıcılığı artırmak üzere sayı, oran, grafikler ve etkili fotoğraflar kullanılmaktadır. Haberlerde ana olaya ilişkin bilgilerin aktarıldığı, aktör ve ortama ilişkin bilgilerin kısmen verildiği ancak haberin arka planına ya da bağlamına ilişkin bilgilerin üstü kapalı bir biçimde sunulduğu ya da hiç yer

verilmediği görülmektedir. Haberlerde yer alan olaylar tesadüfi durumlar olarak ele alınmakta ve dramatize edilerek sunulmaktadır. Arka plan bilgisinin olmayışı ile olayın tipleşmesi, kelime seçimleri, cümle yapıları, başlıklar, girişler vb ile desteklenmektedir.

Gerçekleştirilen analizin bir diğer önemli boyutu ise seçilen gazetelerin söylemleri açısından farklılık taşıyıp taşımadığıdır. Nicelik olarak bakıldığında Hürriyet gazetesinde sosyal sorunlara ilişkin haber sayısı fazladır. Gazetelerin haberlerde ön plana çıkardıkları temalar incelendiğinde Hürriyet gazetesinde kadına yönelik haberlerin yer alma sıklığının yüksek olduğu gözlenmektedir. Yeni Şafak gazetesi ise yardım ve mülteci haberlerine ağırlık vermektedir. Ancak gazetelerin söylemleri açısından farklılık gözlenmemektedir. Bireysel örnekler üzerinden sunulan sosyal sorunların sonuçlarına yer verilen haberler, okur için habere neden olaya yönelik herhangi bir sorgulamayı gerektirmeyecek bir çerçevede sunulmaktadır.

Araştırmanın yanıt aradığı bir diğer nokta ise sosyal hizmet konularının hangi yaklaşım çerçevesinde ele alındığıdır. Söylem analizinde aktarılan unsurlar göstermektedir ki haberlerin sunumunda, seçilen kelimelerde ihtiyaç temelli yaklaşım dikkat çekici bir şekilde ön plana çıkmaktadır. İncelenen haberlerin hiç birinde hak temelli yaklaşıma dair vurgu bulunmamaktadır.

Medya söylemlerini hak temelli yaklaşıma dayandırmak toplum düzeyinde yeni bir algı yaratarak dezavantajlı grupların ötekileştirilmesini önleyecek ve onların topluma dahil olma süreçlerini hızlandıracaktır. Ayrıca sorunların yapısal nedenlerinin sorgulanmasına yardımcı olarak sürdürülebilir ve kapsayıcı politikaların oluşturulması noktasında sivil toplum kuruluşlarının da desteği ile kamuoyu tarafından devlet otoriteleri üzerinde bir baskı oluşmasına öncülük edebilecektir.

Kaynakça

Aktan, İ., (2011). “Dar Sokakta İtfaiye Araçları: Türkiye’de İnsan Hakları Kuruluşları”, Ö. Gökmen (der.) içinde, *Türkiye’de Hak Temelli Sivil Toplum Örgütleri*, Ankara: Odak Ofset Matbaacılık, 13-63.

Almaçık, A. ve Üstübcü, A., (2012). “Reflections from the conference ‘Turkey debates its social policies’: A rights-based turn in social policy making in Turkey?”, *New Perspectives on Turkey*, no. 47, 169-184.

Altuntaş, B., (2009). “Sosyal Haklar ve Sosyal Adalet Bağlamında Türkiye’de Kurumsal Sosyal Hizmetler ve Yardımların Değerlendirilmesi”, *Uluslararası Sosyal Haklar Sempozyumu Bildiriler*, Ankara: Belediye-İş Sendikası Yayınları, 165-174.

Arcan, H.E., (2010). *İnsan Hakları ve Medya. ABD Elit Medyasında Türkiye’ye İlişkin İnsan Hakları Haberlerinde Söylem İnşası; The New York Times Gazetesi Örneği*, (Yayımlanmamış) Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aykurt, A., (2013). *Yapısal Yanlılık Perspektifinden Medyada Yoksulluk; Haberlerde Yoksulluğun Temsili*, (Yayımlanmamış) Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bingöl, O., (2015). Genel Bağlarıyla Sosyal Hizmet ve Toplum, *Mavi Atlas*, 5, 69-77.

Buğra, A., (2005). *Yoksulluk ve Sosyal Haklar*, Sivil Toplum Geliştirme Merkezi Derneği için Hazırlanan Danışman Raporu.

Duyan, V., (2012). *Sosyal Hizmet Temelleri Yaklaşımları Müdahale Yöntemleri*, Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayınları.

Gülmez, M., (2009). “İnsan Hakları Olarak Sosyal Haklar ve Haksızlıklar”, *Uluslararası Sosyal Haklar Sempozyumu Bildiriler*, Ankara: Belediye-İş Sendikası Yayınları, 3-17.

Hablemitoğlu, Ş. (2009). “Medyatik Hayırseverlik ve Muhafazakar Popülizm Kıskaçında ‘Sosyal Haklar’”, *Uluslararası Sosyal Haklar Sempozyumu Bildiriler*, Ankara: Belediye-İş Sendikası Yayınları, 105-112.

Kapani, M., (2013). *Kamu Hürriyetleri*, 7. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları.

Karataş, K., (2002). “İnsan Hakları ve Sosyal Hizmet, Değişen Türkiye’de İnsan Hakları Açısından Sosyal Hizmetler”, K. Karataş (Ed.), Ankara: SHU Derneği Yayınları.

- Kaya, R. (1999). "Medya, Toplum, Siyaset", K. Alemdar (Der.), *Medya Gücü ve Demokratik Kurumlar*, İstanbul: Afa Yayıncılık, 23-32.
- Keskin, Z., (2004). "Türkiye'de Haber İncelemelerinde van Dijk Yöntemi", Ç. Dursun (Der.), *Haber Hakikat ve İktidar İlişkisi*, Ankara: Elips Kitabevi, 391-405.
- Sulhan, F., (2011). *Türkiye'de İnsan Hakları Bağlamında Değişen Sosyal Hizmet Algısı*, (Yayımlanmamış) Yüksek Lisans Tezi, Yalova: Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şahin Taşgın, N. ve Özel, H., (2011). "Türkiye'de Sosyal Hizmetlerin Dönüşümü", *Toplum ve Sosyal Hizmet*, Cilt 22, Sayı 2, 175-190.
- Topçuoğlu, R. ve Akbaş, E., (2009). "Küreselleşme Sürecinde Daralan Sosyal Haklar ve Türkiye'de Sosyal Hizmet Sunumunda Yaşanan Dönüşümün Kuramsal ve Politik Çerçevesi", *Uluslararası Sosyal Haklar Sempozyumu Bildiriler*, Ankara: Belediye-İş Sendikası Yayınları, 175-181.
- Torun, A., (2015). *Öteki ve Biz İlişkisinde Yeni Medya*, https://www.academia.edu/20718984/_%C3%96TEK%C4%B0_ile_B%C4%B0Z_%C4%B0L%C4%B0%C5%9EK%C4%B0S%C4%B0NDE_YEN%C4%B0_MEDYA, 23.03.2017.
- Tufan, B. vd., (2009). "Sosyal Bir Hak Olarak Sosyal Hizmet", *Uluslararası Sosyal Haklar Sempozyumu Bildiriler*, Ankara: Belediye-İş Sendikası Yayınları, 76-86.
- Zastrow, C., (2014). *Sosyal Hizmete Giriş*, 2. Baskı, Ankara: Nika Yayınevi.
- Zengin, E. vd., (2012), Türkiye'de Sosyal Yardım Uygulamaları, *Yönetim ve Ekonomi*, 19(2), 133-142.
- Zengin, O., ve Altındağ, Ö., (2016). "Bir İnsan Hakları Mesleği Olarak Sosyal Hizmet", *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, Cilt 27, Sayı 1, 179-190.